

Berdi Kerbabaýew

D O S T L U K

Illyustrator: Döwlet Akyýew

1. MEKIR SYÇAN

Ýes-ýekeräk bir arça¹
Gök öwüsýär her haçan.
Şol arçanyň düýbinde
Ýaşýar bir mekir syçan.

Sowk-yssydan saklaýan
Egrem-mugram hini bar.
Hemme zatdan eserdeň:
Hilegär, ýa müýni bar.

Aýajygny galdyryp,
Ýüz oýlanyp, bir basýar.
Töweregi diňirgäp,
Çybşylla gulak asýar.

2. DUZAK

Şol golaýa bir awçy
Geldi, bir gün ser salyp²,
Töweregne garandy,
Bir az mähetdel galyp³.

Göwnini bire baglap,
Gyldan duzagny gurdy.
Meňlik⁴ üçin etjagaz
Ortasyna gysdyrdy.

3. NEBSEWÜRLIK⁵ BELASY

Peýwagtyna⁶ gezyärkä
Ýaban pişik seňkilläp.
Burnyna bir ys gelip,
Aldy demini pallap.

Guýrujagny bulaýlap,
Töweregni gözlendi.
Temeçigni⁷ galdyryp,
Ýelä bakan ýüzlendi.

Bir azajyk islenen
Gyzgylt⁸ etdi görende,
Buldurap suw görüندی,
Pişijegiň erninde.

Gözlerinde uçganak
Bir ýylдыrap, bir söندی.
Tamakinje⁹ tamşanyp¹⁰,
Taýly gezek ýuwdyndy.

Et mazasy elinden
Alyp barýar erkini,
Ýene-de ol tisginip,
Ýada saldy gorkyny.

Dumly-duşyn garanyp,
Görmedi bir jandary.
Nebsi otugyp¹¹ pişgiň,
Gitdi sabrynyň bary.

Agzyn açyp, dil sallap,
Süýnüp bardy ýanyndan,
Ete agzy ýetende...
Duzak ildi boýnyndan.

Ýaban pişik hasyrdap,
Urdu, urundy uzak...
Etden agzy sypsa-da,
Syldyrmady gyl duzak.

4. ÇYKGYNSYZ ÝAGDAÝ

Mekir syçan hininden
Çykdy, iýmit agtaryp,
Her ädende oý bilen
Gitdi, ençe ýol ýörüp.

Çyksa, girse her haçan
Elden bermän hilesin,
Ýalt-ýult edip bakjaklap,
Döndi eýle-beýlesin.

Ötgür gözi birdenkä
Kaklyşdy-da pişige,
Sakga durdy, tisginip,
Girmekçidi deşige.

Beýlesini bakanda,
Aljyradý gös-göni;
Üç tarapdan, üç duşman
Gabap alypdyr ony:

Hine golaý bir ýerde
Mähnet¹² zemzen haşylýar¹³,
Guýrugyny patladyp,
Kem-kemden golaý gelýär.

Arçada-da bir garga
Otyr, oňa gultunyp¹⁴.
Derrew oňa hüjm etjek,
Wagty ganymat bilip.

Üç tarapdan, üç duşman
Haýbat atýanyn gördi...
Emma weli pişigiň
Baglydygny saýgardy.

Eger hemaýat isläp,
Barsa pişik üsdine,
Onda-da ol syçany
Lak-luk atjak desdine.

Hine tarap gaýdaýsa:
Zemzen ony tiz ýuwtjak.
Gitmän bu ýerde dursa:
Garga penjeläp atjak.

Gaçsa, ýa-da dursa-da,
Gutulyş ýok hiç haçan!
Eýsem indi näme etsin?
Agyr ýagdaýda syçan!...

5. PAÝHAS

Mekir syçan eýsem-de,
Tap getirip bu hala,
Darajykja beýnisin
Aldyrmady, howsala.

Az wagtda kän oýlar
Geçirip ol başyndan,
Akyl, pikre daýanyp,
Baş çykardy, işinden.

Paýhaslandy, diňirgäp,
Işini goýman gije,
Ençe sekunt içinde
Geldi, şeýle netijä:

“Duşmanlaryň baryndan
Gutulmaga sag-aman:
Pişik bilen barlyşyk¹⁵
Etmek gerekdir, hökman.

Çünki başga hiç ýol ýok,
O-da maňa mätäçdir.
Gözin gögerdip duzak.
Garny itden hem açdyr.

Mekir, hileden geçer, –
Akyllly sözler aýtsam.
Şatlanar ol biguman,
Tärin tapyp söz gatsam.

Ol ýerdäki duşmanlar,
Barlyşygmyz görensoň,
Tamalary ýolarlar,
Gaýdyp giderler onsoň”.

6. ALAÇSYZ DOSTLUK

Ondan soňra syçanyň
Aram girip janyna,
Gulajygny üşerdip,
Bardy, pişik ýanyna.

Salam berip, baş egip,
Diýdi: “niçikdir halyň?
Başyňa iş düşüpdür,
Hyzmata häzir gulyň!”

Pişik zaryn ses bilen
Jogap berdi şeýleje:
“Jan algyjy duzaga
Düşdim, men öten gije”.

Arz, ahwaly bar ýaly,
Pişik boýnyny burdy...
Ýalan-ýaşrykdan gaçyp,
Syçan dogry söz urdy:

“Içim dos-doly otdy,
Köp ýigrenýärdim seni:
Seniň gamyň hemişe
Şatlandyrýardy, meni!

Emma h  zir ikimiz
Bela-betere   arik.
Gutulmagy     aresin
A  tjak, gulak go   b  rik:

Seni   bo  ny   duzakly.
Meni   hem halym harap,
  erde zemzen s  r  n  y  r,
G  kde garga dur garap.

  ony      in dosla  mak
Bize lazym bolupdyr.
O  lanyp g  r tizir  k,
Pursadam az galypdyr.

Barly  yga gol go  up,
Eger gutarsa  ¹⁶ meni.
Wadada wepam bardyr,
H  kman gutarjak seni!”

Pi  ik murtyny sallap,
O  lady bu s  zleri,
U  ganaklap   anmady,
G  geren g  k g  zleri.

Sy  an haly te  ¹⁷ bolup,
Di  ydi: “dostym, o  lama!
Akly   bilen a  gyt¹⁸ et,
O   k  lini bo  lama!

Gutulmakda,   lmekde
Ikimiz – bir   aly biz.
G  mi bilen g  mi    
Me  z  y  r, bizi   halymyz.

G  mi  i g  mi bilen
Suwdan gyra   ykanda,

Gämiçi arkasyndan
Gämem gutulýar onda”.

Pişik murtyn galdyryp,
Diýdi: “dostym, söziň hak!
Dostluga gol goýýan men,
Maňa ynanç bilen bak.

Saňa mähriban menem,
Öňki pälimden gaýdýan.
Ýüziň üstinde burnyň
Bar, diýmäýin, ähd edýän!

Seni gutarmak üçin
Eýsem indi nädeýin?”
Syçan şatlanyp diýdi:
“Sen gulak as, aýdaýyn:

Men ýanyňa baramda,
Hormat bilen söýüp al,
Duşmanlaryma emma,
Gazap bilen nazar sal.

Biziň dostlugmyz görüp,
Olar heder ederler¹⁹,
Boýunlaryny burupjyk,
Nä umyt bolup gaýdarlar.

Ondan soňra men seni
Boşatmaga ýapysaryn,
Pişik şatlanyp diýdi;
“Isleseň men öpüşerin”!

7. BARLYŞYK NETIJESI

Syçan-pişik görşende,
Zemzen zeýrenip gitdi.
Garga ganatyn gerip,
Bir eýýäm gözden ýitdi.

Ýaban pişik gabarlyp,
Azat etdi syçany,
Çünki oňa mätäç ol,
Syçan elinde jany!

8. ÝESERLIK

Syçan bökjekläp, oýnap,
Durdy kertmäge gyly.
Näme üçindir birdenkä,
Weýrana döndi haly?

Hyrt-hyrt edip, haýallap,
Oýlandy öz ýanyndan.
Duşmanyny boşatsa,
Geçmeli ol janyndan.

Pişik parasat bilen
Aňlady beýle haly:
“Wadadan el çekjek ol
Ýaman syçanyň päli.

Halym harap, näderin?
Meni taşlap gidäýse...
Hile bilen ýalbarsam
Belkem diýenim edäýse.”

– Eý hormatly jan dostym,
Öz işiňi bitirdiň!
Maňa gezek gelende
Näme göwne getirdiň?

Ýa wadaňdan el çekip,
Meni taşlap gitjekmi?
Ýagşylyga – ýamanlyk,
Çykgynsyz iş etjekmi?..

Wepa, şeýle bir derman,
Hiç tebipde tapylmaz!
Wepa, şeýle bir göwher,
Hazynalarda bolmaz!

Wada etdiň, wepany
Dosdym, elden bermegin,
Lebziň ykraryň ýuwdyp,
Masgara iş görmegin!

Syçan dostym öziň bil,
Menden saňa nesigat:
Dostlugy berjaý edip,
Ähdiňe sen wepa et!

Emma maňa parhy ýok, –
Seniň halyňa ýanýan.

Lebziň²⁰ ýuwdup masgara
Bolmagyňa gynanýan!”

Syçan dişini çarhlap,
Diýdi: “dostym, düşüňän:
Maňa ýagşylyk etdiň,
Ýagşa-ýagşylyk sanýan.

Boşatmaz dip gorkma sen,
Boşatmagna-boşadaryn...
Göwnimde bir iňkis²¹ bar,
Emma şony men näderin?”

“Belki şirin janyňdan
Dostym, heder edýänsiň?
Boşadaýsam, men seni
Lak-luk atar öýdýänsiň?

Beýle wehme²² ýol berme,
Çünki meniň ähdim bar,
Ähde wepa etmesem,
Wepasyzlygyň galýar.

Biz ikimiz dost ahyr.
Laýykmy şol dostlara?
Ýagşylyga-ýamanlyk, –
Laýykdyr näkeslere²³!”

– “Dostym, iki dostluk bar:
Biri ýürekden dostluk...
Beýlekisi nä alaç, –
Gaýry ýürekden dostluk.

Ýürek dost-çyn dostdyr,
Janyň ynanmak bolar.
Nalajy dost dostlukdan, –
Duşman golaýrak bolar.

Ikinji hili dostyň,
Bitirmeli hajatyň²⁴,
Emma goldan bermesiz,
Asla ätiýaç atyn.

Gaýgy etme sen her halda,
Seni hökman gutaryn.
Emma özim saklamak,
Ýolyny öň aňtaran²⁵”.

Pişik penjesin ýalap,
Diýdi: “dostym, eý syçan,
Bilmeýän ekenim seni,
Akyly boldyň haçan?

Haýry ýetdi maňa-da,
Şeýle akyly söziň.
Meniň duzagym kertip,
Neneň syparsyň öziň?”

– “Her bir hili dertleriň
Bardyr aýry dermany.
Işimi çig galdyrman,
Bagyşla, dostym meni!

Kertip gutarman gyly
Ömri zaýa²⁶ ýaşýança.
Aladaly bir gowga²⁷,
Tä başyňa düşýänçä.

Şeýle bir pursat bolar,
Azat edern men seni,
Janyň gutarmak üçin,
Unydarsyň sen meni”.

– “Berekella mekirli,
Pugta, bilimdar syçan!

Telpek goýdym men saňa,
Razy, boşatsaň haçan!”

9. ALDANMADYK AWYNMAZ

Syçan kertip gutaryp,
Bir bendinden özgesin,
Güýmeň-samaň garaşdy,
Saçýança gün şuglasyn²⁸.

Awçy gelýänin görüp,
Kertdi iň soňky bendin,
Pişik urunyp syrды,
Boýnyndaky kemendin²⁹.

Gorkysyna awçydan
Jan ajygy hasyrdap,
Syçany-da unudyp,
Çykdy agaja dazyrdap.

Syçan pişikden gaçyp,
Kürsäp³⁰ urdy hinine.
Awçy gelip ýetişdi,
Duzagynyň ýanyna.

Gyrym-gyrym duzagy
Gördi-de ol zeýrendi.
Keýpi-ahwaly bozulyp,
– Göwünsiz yzyna döndi.

10. IKI DIPLOMAT

Pişik bir az sabr etdi,
Täze dostyň çykmagna.
Mümkin bolsa niýetläp
Holtumyna³¹ dykmagna.

Syçan hininden çykyp,
Görüp ýaban pişigi,
Görmezlige saldy-da,
Dörüşdirdi deşigi.

Pişik ýeserlik³² edip,
Diýdi: “dostym, sag bol sen!
Näme gaça durýarsyň?
Iň ýakyn bir dostyň men!

Ýagşylygyň minnetin,
Nähili edip ödärin?
Gel golaýrak, ýol görkez,
Näme buýursaň ederin!”

Syçan hininiň agzyndan
Öz göwresin saýlaman,
Iç ýakgynjy söz urdy,
Pişige göz aýlaman:

“Ata, baba duşmanym,
Düşýärmiň sen sözime?
Ýatlar bilen meýlisi,
Haram bilýän özime!

Gyllygyny akdyryp,
Ýaban pişik tamşandy.
Şeýle ötgür³³ sözleri
Syçana duzak sandy³⁴:

– “Eý söýgili jan dostym,
Dostluk el ýetmez bir zat!
Sen gutuldyň, gutardyň,
Otur-da, tur-da pähm et³⁵!

Beýle ötgür ýaragy
Bermäli biz ellerden.
Her beladan gutulars,
Horlyk çekmers illerden.

Gel golaýrak ýanyma,
Gel başyňa döneýin!
Jellatlykdan el çekdim,
Ol kesbimden³⁶ däneýin³⁷!

Guýrugyňdan ant içýän,
Öpeýn agzyň gant bolsyn!
Neberäňe degmezlik.
Öwladyma pent³⁸ bolsyn!”

Akyl, pikirli syçan,
Aňdy pişik hilesin.
Göni ýüzine basdy,
Göwnindäki kinesin³⁹:

– “Asly dostlara, dostluk
Baglaşmaga ne hajat?

Asly duşman dostlugy Göýä⁴⁰ kagyzdan hajat”.

¹ Kiparisler maşgalasyndan bolan hemişe gök öwsüp duran agaç.

² Göz aýlap.

³ Bir zada garaşyp.

⁴ Käbir haýwanlary aldap tutmak üçin gapana goýulýan, çeňňegiň ujuna dakylýan we ş.m. zat.

⁵ Nebisjeňlik.

⁶ Öz erkine.

⁷ Burnunu.

⁸ Gyzyl öwüsýän.

⁹ Hantama.

¹⁰ Agzyny suwardyp.

¹¹ Artyp.

¹² Ägirt uly.

¹³ Haşşyllaýar.

¹⁴ Bir zatdan hantama bolup ýuwdunyp.

¹⁵ Ýlalaşyk.

¹⁶ Halas etseň.

¹⁷ Ýagdaýy agyr.

¹⁸ Mälim.

¹⁹ Gorkarlar.

²⁰ Sözüňi.

²¹ Güman.

²² Gorkyly pikre.

²³ Bihepbelere.

²⁴ Zerurlygyny.

²⁵ Gözlän.

²⁶ Howa ýagtylanda ýaşýan ýyldyz.

²⁷ Dawa gykylyk.

²⁸ Şöhlesini.

²⁹ Ýogyn ýüpi.

³⁰ Hasyrdap.

³¹ Garnyna.

³² Mekirlik.

³³ Ýiti.

³⁴ Hile saldy.

³⁵ Göz ýetir.

³⁶ Hünärimden.

³⁷ Döneýin.

³⁸ Wesýet.

³⁹ Öýkesini.

⁴⁰ Hamala.